

Sófár

2012. 08. 28.

עתון הקהילה היהודית בנירעג'האזה – a Nyíregyházi Zsidó Hitközség lapja

AZ ŐSZI ÜNNEPEK

Ros Hásáná

Ros Há'sáná jelentése: az év feje, tartalma szerint a megtérés, a bűnbánat, a sófárfúvás ünnepe. Ezeken a napokon – tisri hónap elsején-másodikán – még az is eljön a templomba, aki egész évben nem járt. Eljön, hogy meghallgassa a sófárfúvást, számba vegye az elmúlt év eseményeit, hisz ez a számadás már a megtérés kezdete.

Bölcseink szerint Ros Há'sáná-kor az égi bíróságon három nagy könyvet nyitnak meg. Az egyikbe az igazak iratnak

be, hosszú és jó életre. A másikba azok, akik ennek épp az ellenkezői. Végül a harmadikba a közepesek kerülnek, akiket se ide, se oda nem lehet besorolni. Ezekkel – írja a Talmud – Jom Kipurig vár az égi bíróság, és ha érdemesnek találtnak arra, hogy elfogadják megtérésüket, akkor beíratnak ők is az első könyvbe.

Bölcseink kétfajta bűnt különböztetnek meg egymástól. Az egyik, amit az ember Isten ellen követ el azzal, hogy nem tartja meg a Tóra parancsolatait, a másik pedig az, amit embertársaink

ellen követünk el. A Talmud pedig előírja, hogy az embertársaink ellen elkövetett gonosz cselekedetekért csak akkor lehet bűnbocsánatot nyerni, ha előtte a megbántottól közvetlenül bocsánatot kérünk. Amennyiben erre nem vagyunk hajlandók, akkor megtérésünk nem érvényes.

Ros Há'sáná előtti héten úgynevezett bűnbánó imákat (Szlichot) mondunk. Ezeket az imákat Mózes adta át a népnek, ő pedig az Örökkévalótól kapta.

A nap fő micvája a sófárfúvás. A sófár hangja megremegteti a szívet és megtérésre készíti a gyarló embert; megnyílnak az ég kapui, és az imák közvetlenül szállnak az Örökkévalóhoz. Minden zsidó embernek meg kell hallgatnia a sófár hangját.

A első nap délutánján (ha csak nem esik szombatra) egy folyó vagy valami

Jerusalem.

לשנה טובה תכתבו

lyen vízforrás mellett elvégezzük a Táslich szertartást, melynek szimbolikus jelentése, hogy a tenger mélyére dobja az Örökkévaló vétkeinket.

Ros Há'sánakor szokás kimenni a szentéletű emberek (cádikim) sírjaihoz, hogy kérjük közbenjárásukat érdekünkben. A zsinagógában szokás a nős férfiak részéről fehér halotti köntöst (kitli) ölteni és abban imádkozni. A fehér a tisztaság jelképe: „Ha vétkeitek bíborvörösek is volnának, e napon hófehérré válnak” (Jesája 1,18).

Ros Há'sánakor a bárhesz kerekre font és nem hosszúkás, mint az év nagy részében. Most nem sóba mártjuk az első falatot, mint máskor, hanem mézbe, és az áldás elmondása után így fogyasztjuk el az édes, kerek és gazdag élet reményében. Szokás még valamilyen ételt (pl. halat) fejével együtt fogyasztani, utalva a tórai ígéretre, miszerint „...és tesz téged az Örökkévaló fejnek és nem faroknak” (Mózes 5.28.13).

Napjainkban szokásos köszöntés, jókívánság: Le'sáná tová tikatévu ve'téchtátému! (Jó évre legyetek beírva és bepecsételve!)

Jom Kipur

Tisri hónap tizedikén van Jom Kipur (az engesztelés napja). A Tóra szombatok szombatjaként (sábát sábaton) említi. Ezen a napon tórai előírás bójtólni: „szent gyülekezés legyen ez nektek és sanyargassátok lelketeket” (M.3.23.27) Nevezzük szent napnak (Jom Há'kados), mert az évben ez a nap a legfontosabb, ekkor dönt az Örökkévaló minden halandó jövődjére felől. Nevezzük pecsételés napjának (Jom Chátimá) is, mert a Ros Há'sáná napjaiban hozott ítéletet ekkor „írja alá, pecsételi meg” az Örökkévaló, ekkor lesz végleges az emberek sorsáról hozott ítélet. Nevezzük hosszú napnak (jom ároch) is, mert 25 órán át kell bójtólni és ezen idő java részét a zsinagógában eltölteni.

A tisztaságot, a büntől való mentesítést szolgálja a kápará szertartás is. A férfiak általában egy fehér kakast, a nők egy fehér tyúkot forgatnak néhányszor a fejük felett és egy erre az alkalomra összeállított szöveget mondanak.

E szertartás a jeruzsálemi szentélyben bemutatott áldozatot is jelképezheti, más vélemény szerint az állat az embert önmagát is helyettesíti, az ő bűnei, vétkei mintegy „átszállnak” a szárnyasra. Jom Kipur bejövételének estéjét a kezdő imáról Kol Nidrének (minden fogadalom feloldásának) nevezzük. Minden zsidó előrebocsájtja és az ítélőszék tudomására hozza, hogy még ha szavakkal vagy akár viselkedésével tenne tanúságot, ami nem egyeztethető

össze istenfélő zsidó ember szavaival vagy tetteivel, akkor is tudni kell, hogy ez csak külsőség: a szavakat csak a száj mondja, a tetteket csak külső társadalmi nyomás alatt követi el. Igazi tudatában szívében és legbelsejében továbbra is ragaszkodik Istenéhez és a Tórához. A Kol Nidré elmondása előtt kinyitják a Tórasekretyt és a közösség két tagja két Tóratekereset vesz ki, majd körbejárják vele a zsinagógát és az előimádkozó mellé állnak, aki elmondja a Kol Nidré háromszor hagyományos dallamon.

Először halkán, majd mind erősebb hangon. A Kol Nidré szövege – és valószínűleg a dallama is – a spanyolországi inkvizíció idejéből származik, az anuszim (az erőszakkal megkeresztelt zsidók) korszakából.

Jom Kipurkor megemlékezünk halotainkról a zsinagógában, mécseseket gyújtunk emlékükre.

A Jom Kipuri befejező ima, a Neila után, amikor már feljönnek a csillagok, megfűjják a sófárt és ezt mondjuk: „Jövöre az újjáépült Jeruzsálemben” (Le'sáná há'báa b'irusálajim!)

Az esti ima után általában a Hold megszentelése következik (kidus leváná) és a sátor építésének megkezdése a közelgő sátoros ünnepre (szukot) készülve.

Szukot

(sátoros ünnep)

Tisri hónap tizenötödiktől hét napon át ünnepeljük a sátrak ünnepét. Az ünnep megtartását a Tóra rendeli el. A sátor (szuká) az egyik fő szimbóluma az ünnepnek; ez emlékeztet az egyiptomi kivonulás utáni időkre, mikor 40 évig sátrakban laktak elődeink, mielőtt bevonultak Kánaán földjére. Bölcsseink szerint e sátrak felhők voltak, melyek megóvták a vándorló zsidó törzseket, és utat mutattak nekik a sivatagban. E hét „dicsfelhő” (ánané kávod) emlékére ünnepeljük szukot hét napját. A szukot egyike a három zárandokünnepnek, mikor a szentély fennállásának idejében Jeruzsálemben kellett mennie a népnek és ott a Tóra által előírt áldozatát bemutatnia. A szukotot még a betakarítás ünnepének (hág há'ászif) is nevezi a Tóra. Más elnevezés is az ünnep jellegére utal, ugyanis a szukot örömi ünnepje (zmán szimháténu) néven is ismert. A szukot ünnepéhez jelentős történelmi események is kötődnek. A Salamon király építette első szentély felavatása ebben az időben hét napig tartott, és vele együtt egész Izrael az oltár felszentelését hét napon át végezte (Kronikák 2.7.8-9). Az ünnepek alatt tartották a vízmerítés örömi ünnepét (szimhát bét há'soéya), mert a hagyomány szerint az Örökkévaló ekkor

mond ítéletet a csapadék felett. A szukot ünnepének legfontosabb előírása a sátorban lakás, ott kell étkezni, inni, aludni. A másik fontos előírása a szukotnak az ünnepi csokor használata. „És vegyetek magatoknak az első napon díszes gyümölcsöt (etrog), páлмаágakat (luláv) és sűrűlombú fának (hádász, azaz mirtusz) meg fűzfának a galyát (árává), és örvendeztetek az Örökkévaló a ti Istenetek színe előtt hét napon át” (Mózes 3.23.40.).

E négyfajta növényből kell összeállítani a csokrot, és ezt kell „lengetni” a négy égtáj irányában, valamint felfelé és lefelé az áldásmondás közben. A Midrás e négy növényt a zsidó néphez hasonlítja, jelképezi a zsidók tulajdonságait egy csokorba fogva, kiegészítik egymást, és engesztelést nyernek egymás vétkeiért.

Szukot hetedik napja hosáná rábá, a nagy segítségkérés napja, ekkor ér véget a sátorban élés és a luláv lengetésének parancsa. Ez a nap nemcsak a szukot utolsó napja, hanem a hagyomány szerint az ítélet utolsó napja is, melyet Ros Há'sánakor kiszabott és Jom Kipurkor jóváhagyott az égi törvénytörvények. Majd következnek a körmenetek (hákáfot), melyek a szentély fennállásának idejére emlékeztetnek, mikor is annak idején hétszer járták körül az oltárt. Most hétszer járjuk körül lulávval a kézben és hozsánnákat (hosáná) mondva a Tóraolvasó emelvényt (bimá) nyitott frigszekrényél, miközben az összes Tóra a fehér terítőjű bimán van. Ezek után végleg leteesszük a lulávot és egy fűzfaágakból (öt ágból) készített csokrot vesszünk fel, elmondunk néhány zsoltárt, majd ötször a földhöz verjük a gallyakat. E szertartás a sájnesz.

A nyolcadik napi záróünnep a smini áceret, avagy a gyülekezés nyolcadikja a diaszpórában (nyolcadik és kilencedik napja) valójában nem a szukothoz tartozik, hanem tőle független nap. A smini áceret második napja szimchát Tóra, a Tóra örömi ünnepe. A szimchát Tóra az év legvidámabb ünnepe, ilyenkor ér véget az ötvennégy részre felosztott Tóra felolvasása, hétszer visszük körbe a Tóratekereset a zsinagógában, és akit csak lehet, megtisztelünk azzal, hogy a Tórá-t viheti.

A szimchát Tórai körmenettel, illetve vidám ünneppel érnek véget tisri hónap ünnepei.

Felhasznált irodalom:

Mózes öt könyve

Oláh János: *Judaisztika I.*

Meir Lau: *A zsidó élet törvényei*

Chayim Halevy Donin: *Zsidónak lenni*

Írta és szerkesztette:

Nagy Ferenc és Balogh Marcell

PÜNKÖSDI KIRÁLYNÉM

Anyám, akivel népdalokat énekeltem abban a félórában, amit hetente vele töltök, kilencvenkét éves. (Tudom, nem tisztességes heti félórát tölteni azzal, akit talán a jövő hét már nem talál köztünk, de... Nincs de!) Anyám fekszik, karjában cső, felette zacskók, a csőben folyadék: naponta több liternek a testébe kell szivárognia. Különben – azt mondja – jól van, bár egyedül felülni, menni már nem tud, csak olvasni és énekelni. Igaz, ének közben időnként rájön a fuldokló köhögés, és akkor köp és köp, előtte stócban áll a papír zsebkendő, az unokák nem akarják meglátogatni.

Apám halála után néhány hónapig lélegeztető gépen volt, szót sem tudott szólni, nemhogy énekelni, az orvos azt javasolta, vegyük le a gépről, hagyjuk elaludni, neki már jobb lesz, de nem engedték, mert nekünk rosszabb lett volna. Sok gyerek önző. Azóta eltelt hat év.

Egyszerűen énekelünk anyámmal, azazhogy ő nem énekel igazán, inkább csak mondja a szöveget, halvány a dallam, de pontos a ritmus. (Bizonyítékomban a youtube-on látható énekes unokájával.) Arca rögtön kivirul, ha felismeri a dalt, várja, várja a pillanatot, figyelmesen hallgatja a nótákat sorban. Én pedig sorolom, mondom, éneklek, ami a nagy dalos könyvünkben szerepel, s amit azokból ismerem. (Magam is meglepődtem, mennyit szív magába egy magyar ember hatvanöt év alatt. Kodály?) Egyszerűen énekeljük a kilencvenkét évessel a népdalokat, a műdalokat, s bár az agysejtjeinek

Bár micva a Nógrádi családnál (Archiv felvétel)

már elenyészően kis részével rendelkezik, még mindig tud húszat-harmincat, s ha mást nem is, a refrént. (Hatvannyolc éve, ama pünkösdt* követően, amikor családotól társasutazásra vitték Lengyelországba, a barakkban két hűgával is népdalokat énekeltek mintegy lelki megerősítésül, ami – jó tudni! – segíti a túlélést. Túl is éltek, már ha ez életnek volt nevezhető utána. Tény: néhányszor ők is találkoztak Mengelével az appellplatzon, de anyám vaskézrel fegyelmezve megmentette két testvérét a gáztól. „Korommal kifested a szemöldököd, kihúzod magad, melleket előre!” Nem hiába nevezték lány korában csendörnek ott-hon.)

Nos, szóval énekelünk mindenfélét a kilencvenkét éves, lélegeztető gépről levett anyámmal, de főleg a Kosuth Lajos azt üzenté kezdetű dalt kell folyton ismételtetni, amelynek refrénjét tisztán és pontosan ritmizálja, úgy mint: Éljen a magyar szabadság, / Éljen a haza!

Mit mondhatok még? Éljen!

*Pünkösdi királyné – a falu leányai közül évenként választott fiatal, aki elsősorban erényessége (szelidsége, szerénysége, szemérmessége, szorgossága) miatt nyerte el a kitüntető címet – Sávuot a zsidó pünkösdi. A hagyomány szerint ekkor veszi át Mózes a Mindenhatótól a Tórárt, Mózes öt könyvét, s ekkor hirdeti ki a Tízparancsolatot.

Nógrádi Gábor

Narancsliget Adománybolt a megújult Síp utcában

Ha Budapest belvárosában sétál, feltétlenül látogasson el Adományboltunkba, ismerkedjen meg munkánkkal, böngésszen a régi, kedves tárgyak között, biztosan kincsekre talál!

Európa talán legszebb zsinagógájától, a Dohány utcai zsinagógától pár lépésnyire, az ódon hangulatú kerületben, régi házak között nyitotta meg kapuit az a kis bolt, melyet a Joint Magyarország / MAZS Alapítvány hozott létre.

A Narancsliget árukészlete olyan adományok sokszínű tárháza, amelyek magánszemélyektől, kortárs művészekről, illetve cégektől érkező felajánlásokból származnak. Az adományozott tárgyak értékesítéséből befolyt összeget a JAFFE Családsegítő által támogatott rászoruló gyermekek és családjaik megsegítésére fordítjuk. A polcokra került megunt vagy feleslegessé vált tárgyak között sok hasznos és értékes darab is található, amelyek az adományboltban új életre kelnek, újra örömet szereznek azoknak, akik megvásárolják őket.

Az Adományboltban örömmel fogadunk olyan új, illetve jó állapotú, eladható használati, ajándék- és dísz tárgyakat, amelyek más számára még hasznosak és használhatóak lehetnek. Az adományozás folyamatáról honlapunkon vagy munkatársainknál tájékozódhat alábbi elérhetőségeinken.

Cím: 1075 Budapest, Síp utca 14. • Nyitva tartás: hétköznap 10-től 18 óráig
Telefonszám: (1) 888-9444 * E-mail: info@narancs-liget.hu * Honlap: http://www.narancs-liget.hu

VANNAK MÉG TANÚK XIV.

1944-ben Kisvárdra városban a zsidó lakosság számaránya az összlakosság közel 1/3-át tette ki. Ma már csupán pár zsidó ember él itt, olyanok, pedig akik a holocaustot túléltek, csupán hárman, közülük a legfiatalabb a 81 éves Molnár László, akinek a története következik.

1931. szeptember 7-én születtem Zsurkon. Édesanyám Róthfeld Ilona, édesapám Moskovitz József. Testvérem nem volt.

Édesapám 1938-ig Zsurkon volt szeszgyárvezető, az első zsidótörvény bevezetésével menesztették, ekkor költöztünk be Kisvárdára. Itt édesapám a Káin féle fatelepen dolgozott mint alkalmazott, és mellette gazdálkodtunk, teheneket tartottunk.

6 elemi végeztem és jártam a zsidó iskolába is. A családnak nem volt különösebben vallásos, de az ünnepeket megtartottuk. A kisvárdai nagyzsinaágóban névre szóló székünk volt, ami akkoriban a család státuszát szimbolizálta. Asszimilált, modern zsidók voltunk.

Kisvárdán a gettózás 1944. április 8-án kezdődött. A gettó a Horthy Miklós út (ma Mártírok utca) bal oldalán kezdődött, a Bessenyei út bal oldala, a Deák Ferenc út (ma Csillag utca) s a Petőfi utca mindkét oldalával zárult. Az úttestek és a városrészek korláttal voltak lezárva. A vidéki településekről beszállított családokat két fatelepen és a templom udvarán helyezték el.

7000 embert gyűjtöttek össze a környező településekről, Baktalórántházáról, Ramocsaházáról és Kisvárdra városból. Mi a Mandel féle házba kerültünk. Rettenetes körülmények között összezsúfolva éltek az emberek a gettóban másfél-két hónapig. Nekünk szerencsénk volt, ugyanis volt egy bérlőnk, Hanuscák János cipészemester, aki kockázatva az életét, veszélyeztetve a családját rendszeresen ételmet dobott be nekünk a kerítésen. Nagyon rendes ember volt.

A gettóból két transzporttal szállították el az embereket, mi a második transzportba kerültünk. A Stern féle fatelepre sín pár vezetett be, itt szuszakoltak be bennünket a vagonokba. Egy-egy 17

négyzetméteres vagonba 70 ember került, két vödörrel; az egyikben víz volt, a másikba a szükségünket végeztük. Ülni alig lehetett, szinte víz nélkül vészeltük át a három napot a nyári melegben, amíg az út tartott. Kassáig csendőrök kísérték a vonatot, ott átvették a németek.

Megérkeztünk Birkenau állomására, Birkenauban működött a megsemmisítő tábor. Itt történt a transzportok fogadása a szelektálás. Két transzport érkezett akkor, amikor mi. Nagy volt a forgalom akkor Magyarországról, velünk a mátészalkaiak érkeztek. Lengyel zsidókból álló kommandó zavart ki bennünket a

A kisvárdai zsinagóga

vagonokból, minden még meglévő kis csomagot ott kellett hagyni. Csináltak egy gyors szétválasztást, külön vették a férfiakat és a nőket. Én édesapámmal álltam nagyon sokáig, mikor ránk került a sor.

Mengele szelektált, a hüvelykujját mozgatta jobbra vagy balra, ennyin múlt egy ember élete.

Én nagytermetű voltam és erős, az iskolában tornaórán mindig én tartottam a gúlát. Bár még nem töltöttem be a 13. életévemet, otthon nehéz fizikai munkát végeztem, s ez meglátszott az izmaimon. Így a szelekciónál édesapám és én is munkára kerültünk.

Először a kiválasztás után egy nagy, hatalmas terembe mentünk be. Le kellett vetközni, a ruhánkat ott kellett hagyni, a cipőt, szemüveget és sérvkötőt lehetett vinni. Szórtelenítettek, kopaszra borotválták mindenkit, majd a fürdés, fertőtlenítés után kiosztották a csíkos fogolyruhát.

Felsorakoztunk a kapunál, majd csináltak egy újabb válogatást, és a hozzám hasonló fiatalokat kiszedték. Külön barakkba kerültem, édesapámtól elválasztottak. Itt úgy éltünk, mint a barmok, nappal sem mehettünk ki. A barakk egyik sarkában volt egy kübli, ami egy malteros ládára hasonlított, oda végezte mindenki a dolgát. Itt rövid ideig voltam csak, mert észrevettem a sorakozónál egy ismerőst, aki a felnőttek barakkjában volt. Üzentem vele édesapámnak, hogy jöjjön arra. Így is történt, a következő sorakozónál beugrottam az édesapám csoportjába.

Abban a barakkban, ahova kerültünk, holland vagy dán cigányok voltak a blockeltesték. Egyik alkalommal a baraktól távol nézelődtem, láttam ugyanis, hogy távolabb ott voltak a cigányok családtagjai. A cigány blockelteste észrevette, és hordóabronccsal annyira megvert, hogy elvesztettem az eszméletemet, úgy húztak be a többiek, mint a dögöt, másnap reggel tértem csak magamhoz.

Minden nap hajnalban még sötétben mentünk a sorakozóra, ahol újabb és újabb szelektálás volt. Lábujjhegyre álltam, hogy még magasabbnak látszódjak.

Az egyik napon kiválasztottak egy 1500 fős transzportba. Itt már „könnyebb” volt a helyzet, mert csak 50-en kerülünk egy vagonba, ahol három katona kísért bennünket. A minket kísérő Wehrmacht katonák közül kettő egyetemistaként vonult be, két

szép szál fiatalember. Nagy szerencsénk volt velük, ugyanis az állomásokon a német sebesült katonákat szállító vonatokban lévő vöröskeresztes nővérektől ételmet szereztek nekünk. Münchenig kísérték bennünket, innen 500-an Dachaubá, 1000-en pedig Mühlendorfbá kerültünk.

Dachauban mi voltunk az első magyar szállítmány. Ott Magyarországról származó szászok, svábok voltak az örök, ütötték-verték a foglyokat, magyarul meg nem szólaltak volna.

A legyengült foglyokkal húzták a teherautó pótkocsikat, ha nem bírták elég gyorsan húzni, kutyákat uszítottak rájuk.

Dachauban bombatölcsérek betemetésén dolgoztunk, csillével kellett a földet mozgatni. Többször megtapasztaltam a német polgári lakosság szolidaritását a munkavégzés során. Mint fiatal gyereket megsajnálta és ennyivalót tettek le a közelembé, jelezve, hogy nekem szánták. Az örök is elnézték, ugyanis fiatal

korom ellenére nagyon keményen dolgoztam, és ezt méltányolták.

Dachauból aztán átkerültem a hozzá tartozó külső táborba, Allachba, ahonnan a BMW gyárba jártak a foglyok kényszermunkára. Ebben a táborban egymástól elválasztva orosz hadifogolytábor, keresztény politikai foglyok tábora és a zsidók tábora működött. A BMW a háború alatt repülőgépmotorokat gyártott.

A BMW-nél egy-egy műszakban három-négyezer ember dolgozott. Ezen a munkahelyen a zsidók két hétnél tovább nem maradtak életben.

Már a munkába menet megpróbáltatás volt; a keskeny út két oldalát drótkerítés övezte, amin kívül kutyás őrk álltak. Mindig a zsidók mentek leghátul, ekkora embertömeg mozgására jellemző, hogy ha az eleje sétál is, a vége már csak futással tud lépést tartani.

Így futólépésben mentek a legyengült foglyok, cipelve az ételes kondért, amiből az étel javát a katonák a kutyáknak kiszedték. Ha nem haladt a menet vége elég gyorsan, az őrk a foglyokra uszították a kutyákat. Édesapám két hónapot, én vagy két-három napot dolgoztam itt. Újból szerencsém volt, mert beosztottak a táborparancsnok lakosztályának és a lágergondnok lakásának a takarítására. Ez könnyebb munka volt. Mint fiatal gyerek, ügyes, élelmes voltam, jártam krumplit lopni. Kivágtam a kabátomnak a zsebet, a szövet és a bélés között vittem be, amit szereztem. Egyszer elkaptak. Úgy volt, hogy 25-öt vernek rám, már fel is állították az asztalt, amire rá kellett feküdni, de végül az SS katona megkegyelmezett, megúsztam.

A lopott krumplit megsütöttem és minden este vittem édesapámnak. Szereztem számára cigarettát is, mert szenvedélyes dohányos volt, összeszedtem neki a csikkeket.

Igen ám, de megbetegedtem, elkaptam a flekktífuszt, 40 fokos lázam, hasmenésem volt.

Bekerültem a kórházbarakkba, ahol a nagyváradi zsidó kórház orvosai voltak, nem volt persze semmi gyógyszerük. Élni akarásom, szívósságom miatt pár nap alatt kihevertem a szörnyű betegséget. A barakkorvosok annyit tudtak segíteni, hogy egész télen benntartottak, ott takarítottam, segédkeztem. Jött azonban a szomorú hír, hogy édesapám meghalt. Nem volt fizikai, lelki támogatás részemről, anélkül pedig nem bírta a megpróbáltatásokat.

Tavasszal újból beosztottak munkára, bombatölcsérekkel kellett betemetni, illetve egy helybeli parasztember földjére hordtam a trágyát, és tettem azt rendbe.

1945 áprilisára teljes fejetlenség alakult ki a táborban. Rendszeresen hoztak más lágerekből szörnyű állapotban lévő foglyokat, akik közül érkezésük után nyomban sokan meghaltak. Ha éjjel érkeztek, reggel teherautó számra hordták el a holttesteket.

Másokat hoztak, minket meg elvittek. Bevagoníroztak, de zárt vagon már nem volt, hanem szúrós dróthálóval fedték le a nyitott vagonokat, úgy szállítottak oda-vissza.

A szövetségesek ekkor már rendszeresen bombáztak, de érdekes módon a BMW gyár egyetlen találatot sem kapott az egész háború alatt. A nyitott vagonban három napig álltunk Carlsfeld állomáson. Mint a háború után megtudtuk, Himmler kiadta a parancsot, hogy a koncentrációs táborok foglyai nem maradhatnak életben. Ezt a parancsot sok helyen végrehajtották, de volt, ahol nem, ilyen volt a mi táborunk is, szerencsénk volt.

A nagy zúrvavarban végül 1945-ben az amerikaiak szabadítottak fel bennünket. Rögtön kaptunk vöröskeresztes élelmiszercsomagokat. Sok fogolytársamnak ez lett a veszte, az evéstől haltak meg, mert a legyengült szervezet nem tudta feldolgozni a hirtelen behabzsolt ételmezt. Felszabadulásunk után Csehországon keresztül jöttem haza.

Utunk során megtapasztaltam az orosz és az amerikai katonák ellátásának különbségét. Az orosz katonák csak egy kis vékony gimnasztyorkában jártak, élelmük alig volt, míg az amerikaiak elegáns, vasalt egyenruhát-nyakkendőt viseltek. El voltak látva mindennel, amire szükségük volt, csak autóval közlekedtek, a benzin az út mentén volt lerakva, annyit vételeztek amennyire szükségük volt, feltették a tele kannát és ott hagyták az üreset.

Én Gyulaházára jöttem haza, addigra két nagybátyám, anyám két testvére visszajött a munkaszolgálatból. Gazdálkodni kezdtünk 100 hold földön. Persze kulákok lettünk, így végül 1949-ben felajánlottuk a földet az államnak. Nagy kő esett le a szívünkről, hogy elfogadták, bevetté adtuk át.

Utána fuvaros voltam vagy két évig, majd bevonultam katonának. Itt kitüntetéssel végeztem el a tiszthelyettesi iskolát szakasparancsnok lettem, 1953-ban szereltem le.

Leszerelésemet követően dolgoztam a húsiparnál, majd Debrecenben az Állami Fuvarozóhoz elmentem kocsisnak, ott négy évet húztam le. Naponta több száz mázsát kellett megmozgatni, le-felrakni. Nagyon jól kerestem a nehéz munkával, így minden évben Hajdúszoboszlón nyaraltam, ami akkor nagy szó volt.

1958. januárban visszajöttem Kisvárdára, és a Húsipari Vállalatnál helyezkedtem el, ott dolgoztam 35 évet. 1991. decemberben onnan mentem nyugdíjba. Munka mellett elvégeztem a nyolc osztályt, hiszen előtte csak hat elemim volt, majd mezőgazdasági technikumba jártam, végül elvégeztem az Agráregyetemet, 1971-ben agrármérnök lettem. Ugyanebben az évben kötöttem házasságot Berecz Erzsébettel, ő keresztény református, elvált asszony volt.

1972. november 21-én született a fiúnk, József, aki itt ügyvéd Kisvárdán. Két aranyos kislány unokám van: a hat éves Judit és a négy éves Dóra.

2010-ben özvegyen maradtam, a feleségem hosszú betegeskedés után meghalt.

Ma is dolgozom: a fiammal több, mint 100 hektár földön gazdálkodunk, gazdaságunk gépesített, de emellett is sok tennivaló van.

Történetem végére kellett hagynom azt, hogy mi történt az édesanyámmal. Ha az elején szólok róla, a többi dolgot nem tudtam volna elmondani, a sírás, a szomorúság ebben megakadályozott volna.

1944-ben édesanyám 34 éves fiatalasszony volt, 1910-ben született. A birkenau-i rámpán láttam őt utoljára, a légerélet alatt sem hallottam róla semmit. Aztán a felszabadulás után találkoztam kisvárdai asszonyokkal, akik elmondták, mi történt vele. Őt is munkára választották, Birkenau után valamelyik melléktáborba került dolgozni. Ő sem tudott rólam semmit, élek-halok, mi van velem. Aztán később a légerlakók között is ismertté vált, hogy a gyerekeket, öregeket, munkára alkalmatlanokat a szelektálás után gázkamrában megölték, krematóriumban elégették. Mivel nem tudott rólam semmit, arra gondolt, hogy én is erre a sorsra jutottam, hiszen csak 13 éves voltam. Gyermeké vélt elvesztését nem tudta elfogadni, nem akart így élni, és szándékosan nekiment a léger villanydrót kerítésének. Így halt meg.

Édesanyám irántam érzett szeretete erősebb volt az élni akarásánál. Ezzel a tudattal élem az életem, ami nem könnyű. Ha ott a léger nyomorúságában tudunk egymásról, kis szerencsével mindhárman túlélhettük volna a borzalmakat. Nem így történt.

KÉTSÉGEK KÖZT

ZSIDÓ ÖNTUDAT ÉS INTEGRÁCIÓ NYÍREGYHÁZÁN I.

„Az emberek általában nem szeretik a zsidókat.
Nem baj. Van, aki szeret minket. Ő nem ember.”
(S. G.)

2005-ben a nyíregyházi zsidó fiatalok körében készítettem interjú szociológiai vizsgálatot, melyben arra voltam kíváncsi, hogy a zsidó identitás milyen formában és mértékben jelenik meg a helyi zsidó fiatalok mindennapjaiban.

A tanulmány több folyóiratban megjelent, de a legnagyobb megtiszteltetés, hogy a Sófár is közli.

Közel hét évvel ezelőtt az eredmények igen biztatóak voltak, akkor úgy tűnt, hogy a megújult zsidó önazonossággal sikeresebben tud közeledni a zsidó fél a nem zsidókhoz. Soha nem gondoltam, hogy ilyen rövid idő alatt ilyen (rossz) változás mehet végbe a két fél viszonyában. Mára a szélsőségek felerősödtek Magyarországon – bár azt pontosan nem tudom, hogy a nyíregyháziak mennyire fogadják el a radikalizmust –, mely veszélyezteti az elért sikereket. Most, újraolvassva a cikket, következtetéseimmel több helyen nem értek egyet, a társadalmi-politikai folyamatok felülírták várakozásaimat.

A továbbiakban az elemzés rövidített változata olvasható (dőlt betűvel az interjúrészletek olvashatók).

✂

Az 1867-es kiegyezést követően a magyar zsidók és nem zsidók egyaránt nagy reményeket fűztek a köztük informálisan megkötött „asszimilációs társadalmi szerződés”-hez, melynek lényege, hogy a konzervatív és liberális nem zsidó nemesség bizonyos része – politikai hatalmát megtartva – megengedi a zsidóság tagjainak, hogy teljes mértékben betagozódjanak a magyar társadalom szerkezetébe. A zsidó fél ezért cserébe vállalta, hogy elsajátítja a magyar nyelvet, a magyar nemzet iránti hűségét kinyilvánítja, valamint a hazai gazdaságot modernizálja. A zsidóság tartotta magát a „szerződésben” foglaltakhoz, melyre egyértelmű bizonyíték volt a XIX. század második felében végbement iparosodás, technológiai modernizáció, a bankrendszer kiépülése, valamint a kereskedelem kiszélesé-

dése. Az asszimiláció folyamata elkezdődött, ami beilleszkedést, összeolvadást jelent. Itt nem egy társadalmi jelenségről, hanem egy térben és időben lejátszódó, többszereplős társadalomtörténeti folyamatról van szó.

Ebben a kontinuitásban az érintett csoportok kezdetben életmódjukban, kultúrájukban, világértelmezésükben, vallásukban és hagyományaikban teljesen különböznek egymástól, majd idővel ez a távolság egyre csökken. Nem szűnik meg, csak egyre mérséklődik. A zsidó és nem zsidó csoportok között az átjárhatóság egyre gyakoribbá és könnyebbé válik, de köztük csak részleges egybeolvadás figyelhető

meg, mert egymás mellett párhuzamosan futó, mindig közeledő, de soha össze nem érő mozgásról van szó. Az asszimiláció fogalma azt a folyamatot írja le, melyben az érintett közösségek tökéletes eggyé válásának sohasem lehetünk tanúi.

A nyíregyházi zsidók életében a dualizmus évtizedei az intenzív asszimiláció jegyében teltek el, vagyis, anyanyelv-ként sajátították el a magyar nyelvet, általánosan elfogadottá vált a névmagyarosítás, a valláselhagyás, a kitérés, nőtt a vegyes házasságok száma, a gazdagabb zsidók körében egyre gyakoribb lett a bárósítás, illetve a nemesítés.

A nyelvi asszimilációról pontos statisztikai adatokkal is rendelkezünk: 1880-ban a városban lakó zsidók 93,1 százaléka vallotta a magyar nyelvet anyanyelvének, 1910-ben ez az arány már 97,5 százalékra nőtt. A hazai zsidóság nyelvi asszimilációja ugyanezekben az időpontokban kedvezőtlenebb volt a nyíregyháziakéhoz

Jóna György

képezt:

1880-ban az országban élő zsidók 56,3 százaléka, 1910-ben pedig 76,9 százaléka vallotta a magyar nyelvet anyanyelvének. Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a nyíregyházi zsidóság nyelvi asszimilációja sokkal magasabb fokú volt, mint az országos átlag, szigorúan tartották magukat az „informális asszimilációs szerződés”-hez.

A XX. század első harmadára nyilvánvaló lett, hogy a zsidók asszimilálódtak mindenben, amiben csak lehetett, ám ez mégsem oldotta meg konfliktusokkal terhelt helyzetüket a magyar társadalmon belül. Továbbra sem tűntek el azok a

sztereotíp, irracionális világtérképek, melyek arra motíváltak a többségi társadalom tagjait, hogy a zsidóságot vonatkoztatási csoportként kezeljék, értékeljék. Ez vezetett el – többek között – a holocausthoz, amely a nyíregyházi zsidóság körében drámai következményekkel járt. Nyíregyházáról néhány hónap alatt deportálták azt a közel 5.000 helyi zsidót, akiknek a hivatalos adatok szerint 80-85 százalékát meggyilkolták Auschwitz II. Birkenauban.

Ezután egyértelművé vált a helyzet: az asszimiláció stratégiája nem folytatható tovább, hiszen zsákutcába jutott, de szükség volt egy újabb konstruktív integrációs stratégiára, melynek belső mechanizmusai, sajátosságai akkor még nem alakultak ki. Ezt a szituációt tovább bonyolította az, hogy a holocaust után megváltozott a hazai zsidóság társadalmi összetétele: a népirtás főként a vidéki izraeliták köréből szedte áldozatát, akik bár bekapcsolódtak az asszimilációba, de korántsem olyan intenzitással, mint a budapesti, polgárosodott zsidók. Azok pedig, akik a holocaust után életben maradtak és meg akarták őrizni vallásukat, hagyományait, szokásaikat (országos szinten ez kb. 40-42.000 főt jelentett), 1957 végére emigráltak. Így itthon maradtak azok a zsidók, akik az – ekkor még bizonytalan tartalmú – betagozódást választották. Mint említettem, a tradicionális beilleszkedés „híveinek” aránya gyakorlatilag a nullára redukálódott, hiszen az „asszimilációs társadalmi szerződés”-t végérvényesen hiteltelennek, feleslegesnek és teljesíthetetlennek nyilvánították, az életben maradt magyar zsidóság másik része pedig szekularizálódott, elhagyta vallását. A kollektív önazonosság problematikája ezért még bonyolultabbá vált számukra, hiszen egy vallásos attitűddel rendelkező zsidó embernek nem jelent gondot pontosan meghatározni saját identitását. Azonban ebben a nagymértékben szekularizált és teljesen asszimilálódott zsidó közösségben, a sorozatos kudarcok ellenére, mégsem mérséklődött a betagozódás és a teljes integráció iránti igény. A kérdés csak az volt, milyen módon, milyen keretek között bontakozhat ki identitásuk.

A Kádár-rendszer ideológiája azt a látszattmegoldást adta, hogy csatlakozzanak mindnyájan egy új emberideálhoz, ahol nincs zsidó és nem zsidó: vagyis, a nemzetközi szocialista embertípushoz. A zsidóság jelentős hányada ebben a totálisan homogenizáló, internacionalista összeolvadásban vélte felfedezni a harmonikus együttéléshez vezető utat, épp ezért volt a zsidóság elég széles körében elfogadott a marxista világszemlélet. A kádári kényszerintegráció térhódítása következtében a hazai zsidóknak is megnyílt az út a korábban elérhetetlennek vélt pozíciók felé, megkezdődött köreikben a kompenzatorikus mobilitás.

Ma már tudjuk: a paternalista politikai ideológia sem hozta el a zsidóság számára a megoldást, sokkal inkább elodázta azt, sőt, a zsidó identitás nyílt vállalását – annak minden vonatkozásával együtt – a nacionalista-cionista szervezkedéssel azonosították (tévesen), így azt elfogadhatatlannak tartották.

A magyarországi zsidó fiatalok szülei elfojtották magukban zsidó identitásukkal szervesen összekapcsolódó habitusukat, értékeiket, preferenciáikat, helyettük reaktív, bizonytalan és képlékeny formájú önazonosságot interiorizáltak, amivel gyermekeik már szakítani akarnak – vagyis rálépnek az etnicitás útjára. A zsidó etnikai csoportazonosság kereteinek

kialakulása tehát a zsidó fiatalok generációjában figyelhető meg leginkább – pontosan ezért vontam a nyíregyházi zsidó ifjúság csoportját vizsgálat alá. Az etnikai identitást az alábbi szempontok szerint vizsgáltam az interjúk során: „a különös magyar-zsidó történelem, a sorsközösség tudata, az üldöztetés emléke, a zsidó családokban megfigyelhető speciális, szocializációs mechanizmusok, a zsidó-polgári életviteli stratégiák, kulturális preferenciák és szokások, a zsidó államhoz fűződő különleges érzelmi viszony.” (Kovács 1992: 290). Fontos, hogy nem csak azok kerültek be a kutatásba, akik vallásosak voltak, hanem azok is, akik zsidónak tartják magukat, ám nem gyakorolják hitüket. Ez utóbbiak felülreprezentáltak voltak a felmérésben. Most nézzük meg, milyen eredményeket kaptam.

2

A válaszadók döntő többsége úgy vélte, gyermeke nevelése során sokkal nagyobb hangsúlyt fog fektetni a zsidó tradíciók, szokások, gondolkodásmód, mentalitás, kultúra, esetleg még a vallás bemutatására, illetve átörökítésére is, mint ahogy azt az ő szüleik tették velük. Minden egyes megkérdezett úgy gondolta, hogy gyermeke előtt nem fogja titkolni zsidó származását, mely mechanizmus az etnikai identitás egyik kardinális eleme. Csaknem mindenki úgy nyilatkozott, hogy gyermekét, nemétől függetlenül, taníttatni fogja a héber vagy a jiddis nyelvre a többi világnyelv mellett.

„Családunkban a zsidó származásunkról sosem beszélünk, olyan téma volt ez, amiről nem beszéltem se az anyámmal, se az apámmal. Valahogy éreztem, hogy ezt nem szabad felhozni. Úgymond, ez nyílt titok volt a családban... A zsidóságomhoz nem mindig kötődtem, de ahogy az ember felnő, mármint én, egyre inkább kezdtem kötődni a zsidó identitásomhoz. Olyan 20 éves korom óta kezdtem foglalkozni azzal, hogy zsidó vagyok, mióta dolgozom, mióta a való életben benne vagyok. Mivel a nagyszüleim nagyon vallásosak a mai napig, és velük a kapcsolatomban egyre jobb, úgy érzem, a nagyszüleim által visszataláltam zsidóságomhoz. Korábban ez nem volt fontos a számomra, de ma már az... Gyermekeimnek el fogom mondani, hogy zsidó vagyok, de ezt az identitást nem fogom rájuk erőltetni. Ha akarnak, csatlakoznak a valláshoz, de igen, el fogom mondani, hogy zsidó származásuk. Amit tudok, át fogom adni nekik. A zsidó hagyományokat nem fogom rájuk erőltetni, ha felnőttként követni akarják, hát tegyék, de gyerekkorukban nem fogom rájuk erőltetni. A zsinagógába majd egyszer elviszem őket, de nekik kell eldönteni, mit akarnak majd. De arra nagyon fogom őket gyerekkoruktól fogva bátorítani, hogy zsidó származásukat nyíltan, bátran vállalják, ezt nem kell restelni vagy titkolni. Például az én zsidó származásomról a munkahelyemen is mindenki tud, ez persze látszik is rajtam, elég zsidós vonásaim vannak. Egyszer hoztak egy beteget, akinek a kezén volt egy Auschwitzból maradt tetoválás, és akkor mondtam neki, hogy én is zsidó vagyok. Ezt hallotta minden kollégám, de én ezt nem is szégyellem vagy titkolom előttem. Engem a munkámról ítéljenek meg, ne erről.”

Jóna György
gyorgy.jona@gmail.com

Folytatás a következő számban.

DR. SZEPESI ANDRÁS Z" I

András, Bandi, Doktor úr, Apuka, Apa. És még sorolhatnánk a beceneveket, amiket 65 éve alatt sikerült magára szednie. Legnagyobb közhelynek tűnhet, ha azt állítom róla, hogy a világ legtisztességesebb, legbecsületesebb emberével lettünk szegényebbek. Pedig ez az állítás megállja a helyét. Munkáját olyan szeretettel és odaadással végezte, hogy példaértékűnek tekintettük mi is, a lányai és egyértelmű volt, hogy valamilyen úton, de a nyomdokaiba lépünk. Ehhez ő teremtett meg számunkra mindent, hálánkat, köszönetünket, ha még 65 évig élhetne, se tudnánk kifejezni.

Édesanyánk mellett mindig ott volt. Akármilyen pillanatot idézek fel, Ő velünk volt, a család együtt volt. Együtt voltunk jóban-rosszban, betegségben-egészségben.

Sok-sok köszönettel tartozunk. Szülei, testvérei mellett mindig kiállt. Összetartotta a családot apróbb-nagyobb dolgokkal, amik most kezdenek csak felértékelődni.

Köszönjük Apuci, hogy Anyának olyan férje, olyan támasza voltál, hogy nő magának jobbat nem képzelhet el.

Köszönjük, hogy egy olyan értékrendet kaptunk tőled, ami ebben a világban nagyon ritka, s mi mégis ezzel élhetünk.

Dr. Szepesi András

Szerető családot köszöni a törődést, megértést, kitartást, azt, hogy amit ember megkaphat a másiktól, mi még attól is többet kaptunk.

Tiszteletünket már réges-régen kivívtad, de utolsó évemben, betegségem kezdetén, amikor azt hittük, már mindent tudunk rólad, Te egy olyan küzdelmet és példamutatást vittél véghez, amire talán egyikőnk se gondolt.

Köszönjük, hogy harcoltál, s hogy ezt tetted ilyen hévvel és odaadással. Orvos lévén tudta, hogy mire és mikor számíthat. Ő mégis harcolt. Harcolt Édesanyánk miatt, harcolt gyermekei, harcolt testvérei, s a teljes család miatt.

Köszönjük, hogy miattunk megtettél mindent.

Nem lehet öt pár mondatban jellemezni, nem lehet róla egy egyoldalas anekdotát fogalmazni, mégis úgy éreztük, hogy tudatunk kell mindenkivel, miként látjuk mi őt és éljük meg hiányát. De titkon talán legjobban azt reméljük, hogy hall és lát most is minket, és mérges ránk, amiért ennyit sírunk, és főleg Anyucira, amiért a 33. házassági évfordulójukat életében először sírással, a gyásszal töltötte.

Hallom, ahogy mondja:

Emlékezzél Iduskám, hogy milyen boldogok voltunk 33 évvel ezelőtt. És ezt a boldogságot csak fokozni lehet a két csodálatos lányunkkal, akiket imádni jobban már nem is lehet. Vigyázzatok egymásra. Én is vigyázok rátok, óvom minden lépéseteket, csak sajnos már nagyon távolról.

Lányaid: Csilla és Zsuzsa

TEMETŐI NYITVA TARTÁS

Október 15-ig:

hétfőtől csütörtökig 9-től 16-ig,
vasárnap 9-től 12-ig.

Október 16-tól március 31-ig:

vasárnaptól csütörtökig 9-től 12-ig.

Pénteken és szombaton, valamint
állami és zsidó ünnepeken zárva.

Telefon: 06-30-490-0084

KÉT VILÁG?

Jeruzsálemben az egyik közelünkben lakó család vallásos iraki-jemeni házaspár volt négy gyerekkel. Tomer, a legkisebb hamar összebarátkozott a fiammal. Talán harmadszor volt nálunk, mikor utána jött az anyja, félrevont. A szokásos „hogya vagyok, mi újság” után – szefárd zsidóknál ilyenkor percekben át tart az oda-visszakérdezés és a „hála Istennek” kezdetű válaszközvetítés nélkül rátért látogatása okára. Nagyon örülök, hogy megbarátkoztak a gyerekek – mondta –, de szépen kérlek, ne etessétek Tomert. Nyugodtan küldd haza, ha éhes, jöjjön veled a fiad is, szívesen látjuk. Sejtettem, miről van szó, mégis megkérdeztem: talán beteg a gyerek és nem ehett bármit?

Egészséges, Istennek hála – felelte (itt hosszú előadás következett az egész család egészségi állapotáról) –, de mi kósert eszünk. Lehet, hogy ti is, de mi biztosan.

Aztán a férjével is megismerkedtem. Pocsék gyerekkorom volt Jemenben, mesélte. Nagyon szegények voltunk, gyakran éhezünk. Orvos alig volt a környéken, két testvérem halt meg valami ismeretlen betegségben. Látod ezeket a sebeket? – húzta fel az ingujját. Tele van vele a testem. Kiütések leptek el, tüzes vassal égette ki egyenként a nagybátyám, lehet, hogy neki köszönhetően maradtam életben. Néhány dologra azért szívesen emlékszem – folytatta. Néha egy rokonunk hozott nekünk sáskát. Megpirítva kívül olyan, mint a legfinomabb mogyoró, belül porhanyós. Kóstold meg egyszer, ha alkalmad lesz rá... Sáskát? – hitetlenkedtem. Azt mondtad, vallásos volt a családod. Most ő lepődött meg: nem ismered a Tórát? Azonnal felkapta és elém tette, mondanom sem kell, igaza volt (ahogy nekem is, aki maradtam a mogyorónál)...

„Izraeliesen” kifejezve: a kérdés nem egyszerű, de legalább bonyolult. A zsidók, akik joggal kérik számon másokon a toleranciát, furcsa módon sokszor egymással szemben nem toleránsak. Vagy nem is lehetnek?

Az ultraortodox zsidók katonai szolgálatával kapcsolatban számos pro és kontra vélemény hangzott el. Nem beszélve a tüntetésekről, amelyek két pólusa jellemzően Jeruzsálemben, a vallás fellegvárában és Tel Avivban, a szórakozás központjában volt. Az előbbiben ultraortodox gyerekek egymáshoz bilincselve tiltakoztak a bevonulás ellen, az utóbbiban nem-vallásos tüntetők követelték a terhek elosztását.

Valóban, miért is nem teljesítenek katonai szolgálatot az ultraortodoxok, legalábbis túlnyomó részük, hiszen állampolgárként kötelességük lenne bevonulni? Arról nincs szó, hogy felmentést kapnának a szolgálat alól, de halasztást igen, mégpedig tanulmányaikra hivatkozva. Az pedig (remélhetőleg) köztudott, hogy az egész életen át tartó tanulás nem a lifelong learning fogalom héberre fordításával került be a zsidó szótárba...

Annak idején David Ben Gurion, Izrael első miniszterelnöke volt az, aki jóváhagyta a katonai szolgálat akár többszöri elhalasztását a vallásos pártokkal kötött, azóta többször bíralt kompromisszumként.

Ugyanakkor pártatlannak tűnő vélemények is elhangzottak a kérdéstről. Nem biztos, hogy egyáltalán összeegyeztethető a két életforma, hiszen a civil életben is egyre több probléma mutatkozik akár csak egy utcában (hát még egy házban!) élő vallásosok és nem vallásosok között. Egyszerű példa: az utóbbit elvileg nem zavarná, ha kizárólag kóser terméket kellene fogyasztania (gyakorlatilag azért hevesen tiltakozik, vallás-kényszer emlegetve), az előbbi viszont hite szerint nem tolerálhatja, hogy megszegjék a sabati tilalmakat, vagy a boltban tréfli árut tartsanak. Kiterjednek az előírások természetesen az egész konyhafelszerelésre, a tejes-húsos edények és evőeszközök különválasztására. Persze a katonaságnál mindig is gondosan ügyeltek a kóser étkezés szabályaira, hiszen mindig voltak-vannak vallásos és hagyományörző katonák. Figyelem: egy ultraortodox számára azonban az is fontos, melyik rabbinátus állította ki a kósersági bizonyítványt.

Nem fordulhatna elő az sem, hogy ultraortodox újoncok kiképzésénél katonalányok segédkezzenek (akik mellesleg férfi módra megállják a helyüket), vagy akár az adminisztrációnál kerüljenek a közelükbe.

Az sem biztos azonban, hogy a nem-vallásosok jól érzik magukat az előírásokat szigorúan betartó hittestvéreik között. Egy Amerikából bevándorolt, Jeruzsálemben élő hölgyismerősöm mesélte, hogy kisegítő óvónőnek jelentkezett egy vallásos (nem ortodox) helyre.

Tudta, hogy nem mehet nadrágban, ezért nem csak a felvétel napján, de a következő hetekben is szoknyában jelent meg a munkahelyén. Aztán egy reggel sietett, és automatikusan a kedvenc farmernadrágjába bújt bele. Mint rövidesen kiderült, szerencsétlen időzítés volt, mert éppen aznap ellenőrzést tartottak az óvodában. El nem tudod képzelni – panaszkolt –, milyen szörnyű volt: a többi szoknyás-ruhás nő megbotránkozott tekintetének keresztüzében én akkor ott a farmerben egyszerűen meztelennek éreztem magam!...

HITKÖZSÉGI HÍRADÓ

Zsinagógánkban elkészült a tetőfelújítás és a beázások okozta vakolathullás miatt szükségessé vált részleges festés. Kis mértékben túlléptük a rendelkezésre álló keretet, de reméljük, hosszú távon megoldódott ez a régóta fennálló, egyre súlyosbodó probléma.

*

Hitközségünkhöz a szervezők által személyesen eljuttatott meghívót kaptunk az orosi emlékpark július 15-én tartandó felavatására. Az Orosért Közéleti Egyesület kitarató, időt, fáradságot

A Dr. Tirpák György önkormányzati képviselő által rendkívül szuggesztíven

A holokauszt orosi áldozatai

előadott szavaltatok sorában egymást kiegészítve, mondanivalót illetően teljes egységet képviseltek Wass Albert és Radnóti Miklós itt elhangzott versei.

Talán mert a napjainkban újra erősödni látszó ellentétek szitítása helyett célravezetőbb lehet a közös pontok keresése?

Hitközségünk szerény lehetőségeihez képest támogatni kívánja a valóban nemes értékeket képviselő emlékpark működését, fejlesztését.

*

Augusztus 2-án hitközségünk képviselőiben Nagy Ferenc és unokája helyezték az emlékezés koszorúját a romaholokauszt emlékműnél a történelmi tragédia évfordulója alkalmából rendezett megemlékezésen.

*

Augusztus 12-én Pécsen volt az aktuális elnöki értekezlet. A rendezvény az országos viszonylatban csak a miénkhez mérhetően ápolta, méltóságteljes temetőben kezdődött, ahol megtekintettünk több komoly, egyebek mellett művészi értékekkel bíró, közöttük egy eoziint tartalmú síremléket, mely összetevő az alapja a Zsolnay porcelán egyediségének is. Ha valaki Pécsen jár, feltétlenül meg kell te-

Koszorúzás Oroson

nem kímélő munkájának eredményeként magvalósult igazán szép és méltóságteljes létesítmény a XX. század orosi áldozatainak állít emléket. A két világháború, a tanácsköztársaság és a holokauszt áldozatainak nevei a történelmi események szerint csoportosítva külön emléktáblákon vannak megörökítve.

Az ünnepi rendezvény keretében elhangzottak, a koszorúzás, az áldozatok neveinek felolvasása hűen tükrözték az emlékpark jellegét, célját, hangulatát, az az amit képvisel.

Az első világháborúban elesettek nevei között is fellelhetők a holokauszt áldozatok emléktábláin megörökítettékhez hasonló jellegzetesen zsidó nevek.

Ivritül tanulunk

kintenie a többi zsidó vonatkozású látivalókkal együtt, melyekről részletes lista a faliújságunkon megtekinthető.

Az értekezlet a zsidóságot érintő aktuális politikai, gazdasági kérdések, tennivalók megvitatása mellett hangsúlyozottan a vidéki hitköz-ségek helyzetéről szólt, a résztvevők egyhangú megítélése szerint a megszokottnál jóval tartalmasabb, őszintébb, ezáltal előrevívőbb módon.

*

Beindult a héber nyelvtanfolyam. Az egyre bővülő érdeklődés a szükségesség mellett igazolja az oktatás színvonalát is....

Sárosi György elnök

EL NEM HANGZOTT BESZÉLGETÉS

Vörös volt, szeplős, kampós orrú, savós kék szemű, és mindig harcolt az igazáért. Az anyja és a nagyanyja csitították: ezzel a külsővel inkább szerénynek, visszafogottnak kellene lenned – intették. Egyedül jól vágó agya és kombinációs készsége miatt gondolták, hogy a jég hátán is meg fog élni. Azon mesterkedtek, hogy hozzávaló lányt keressenek számára. Ez vidéken szinte kizárt dolog volt, mert akik éltek – kevesen –, zártak a külvilág felé, vagy igyekeztek olyan partnert keresni, akiről fél sem merült, hogy kevés zsidó vér csörgedezik az ereiben. Pesti sem kerülhetett szóba, mert az egy másik világ, más hagyományokkal, anyagi feltételekkel, elvárásokkal. Az egyik rokon felvette, hogy Izraelből kellene nősülni a gyerekeknek. Neki van egy szemrevaló hajadon rokona. Igen ám, de a fiú semmit sem tud és tudott a zsidó családfáról. Keveset beszéltek róla, ő maga sem szerette a zsidókat, ha olvasott, hallott róluk, megvolt a különbejáratú véleménye.

A szervezkedés eredményt hozott. Néhány hét múlva megjelent a leányzó kissé görbe lábakkal, lobogó vörös hajjal. Egy kukkot sem tudott magyarul, a hébert és az angolt beszélte. Gábor semmit nem értett az egészből, hiszen nem volt beavatva, csak érezte, hogy valami fondorlat van az ügyben. Kevés angol szókinccsel próbált eligazodni.

Egyik délután az anyja leültette. Aprósüteménnyel és kávéval kínálta, ami szokatlan volt, és belevágott a közepébe. Több mint tíz, de akár húsz évet is késett a mondókával. Gábor lábai önkéntelenül táncolni kezdtek, kiverte a veríték. Ránézett az anyjára, kezére. Valami félelmet és biztonságot érzett egyszerre, és megszólalt: szóval zsidó vagyok?...

Dolinay Tamás

BÖNGÉSZÉS A VILÁGHÁLÓN

Ismét diktátor áll Egyiptom élén

Másfél év anarchia-szerű állapotot követően Egyiptomot újra egyetlen ember, Mohamed Morsi irányítja.

Ma már az új elnök a végrehajtói hatalom feje, ő nevezi ki és oszlatja fel a kormányokat a Nílus menti országban. A parlament távollétében ő képviseli a törvényhozási hatalmat is, melynek során bármilyen törvényt életbe tud léptetni. Irányítása alatt áll többek között a kül- és belpolitika, a gazdaság, vala-

Mohamed Morsi

mint a biztonságpolitika is. Az elnök véglegesíti a nemzetközi szerződéseket, értelmezi az alkotmányt, és kinevez egy csoportot, amelynek feladata egy új alkotmány létrehozása.

Még azon fiatal forradalmárok, akik kiálltak a demokrácia és a véleménynyilvánítás szabadsága mellett, sem vették észre Morsi hatalomátvételét, mert lekötötte őket a katonai vezetők elbocsátásának eredményeképpen kialakult lelkesedésük. Nincs semmi összefüggés a jelenlegi autokrácia és aközött, amit Egyiptom akart.

Az elmúlt másfél hónap alatt Morsi elfojtotta a katonaságot, a politikai pártokat, és legfőképpen a sajtót. Az őt tá-

mogató Muszlim Testvériséggel együtt épp most váltják le a főszerkesztőket és a többi újságírókat, és helyettesítik őket iszlamista képviselőkkel, emellett az új utasítások alapján tilos kritizálni a Testvériséget vagy az elnököt.

A magántulajdonban lévő sajtót, ami nemrégiben kezdett az országban gyökeret verni, elnémították. Az al-Dustour („Alkotmány”, mely ironikus) nevű újság próbálta kritizálni az elnököt, válaszként levették az üzletkezelő polcairól. Ilyeneket még Mubarak elnöklelte alatt sem tettek. Egy magán televíziót azért állítottak le, mert Izrael mellett szóló hírt mert leadni. Bárkit, aki a függetlenségről „túlzott” mértékben ad le híreket, bíróság elé állítanak „a forradalom beteljesedése” címszóval.

Izraelnek egész hosszú listája van arról, hogyan csalódott Egyiptomban. Az elmúlt néhány évtized alatt az arab ország minden olyan kísérletet visszautasított, melynek célja a kapcsolatok szorosabbá tétele vagy a gazdasági együttműködés fellendítése volt, mert a „kapcsolatok normalizálódását” Izraellel tiltják, mintha a két ország sosem írt volna alá békeszerződést.

Az elutasítás oka, hogy Egyiptom éves GDP termelése egy főre levetítve 3.000 dollár, szemben az izraeli 30.000-el.

Most, hogy a Nílus partján újra autokrácia van, Izrael részéről nincsenek elvárások, leszámítva a minimális stabilitást a határ mentén. Ez van. Ereben senkinek nincs illúziója a gazdasági együttműködés felől, amiből egyébként mindkét fél hasznot húzhatna. Csak azt kívánhatja, hogy Egyiptom sikeres lesz azon az úton, amelyet korábban választott magának.

Svédcsavar

Zsidó és nem-zsidó embereket vártak augusztus 18-án Stockholmba, hogy részt vegyenek a malmói zsidóságért megrendezett szolidaritási kipás felvonuláson.

„A gondolat az, hogy megmutassuk magunknak és másoknak is, hogy nem félünk, és nem rejtegetjük zsidóságunkat” – mondta Fredrik Sierdzki, a Malmói Zsidó Közösség kommunikációért felelős igazgatója. Hozzátette, hogy legalább 100 felvonulót várnak.

Korábban egy rabbit fizikailag bántalmaztak Malmöben.

2010-ben Malmö polgármestere, Ilmar Reepalu úgy nyilatkozott, hogy a békesnek indult, de később erőszakba torkollott, az Izraelt támogatásáról biztosító malmói zsidó csoport elleni svéd muszlim támadásról maguk a zsidók tehetnek, mert nem határolódtak el Izraeltől és annak 2008-2009-ben megvívott egy hónapos Gázai övezetbeli háborújától.

Az első felvonulás Malmöben januárban volt, a helyi zsinagóga tagjainak szervezésében. A facebook-on befutó jelentések következtében nagyobb figyelmet kapott. A 18-án, szombaton megrendezésre került felvonulás a negyedik ilyen jellegű esemény Malmöben, ahol körülbelül 1800 zsidó él.

Most fordul elő azonban először, hogy kipás felvonulást szerveznek Stockholmban is, ahol egy jóval népesebb zsidó közösség található.

A Sydsvenskan nevű újság egy nappal korábbi számában Brigitta Olson, Svédország Európai Ügyekért felelős minisztere méltatta az eseményt.

A közösség tagjait rendszeresen zaklatják, főleg, de nem kizárólag Malmö muszlim, illetve közel-keleti lakosságának fiatal tagjai. A kinézetük alapján zsidóként azonosítható embereket napi rendszerességgel zaklatnak.

Lena Posner-Korosi, a Svéd Zsidó Közösségek Tanácsa elnöke szerint az az állítás, hogy zsidók szabadon és félelem nélkül járhatnak Malmö utcáin, jelenleg nem helytálló. Sok zsidó ember fél kimutatni hovatartozását. Stockholmban szolidaritási felvonulást szerveznek, de magukért is teszik. Az üzenet a következő: „Itt vagyunk, nem bántunk titeket, így ti se bántsatok minket.”

A malmói antiszemitizmus először 2009-ben keltett figyelmet, amikor lázongás tört ki a városban izraeli teniszjátékosok jelenléte miatt.

A jta.org honlapon 2012. augusztus 17-én megtalálható tartalmak, valamint Guy Becho a www.ynet-news.com oldalon 2012. augusztus 18-án fellelhető írása alapján az oldalt szerkesztette:

ÜNNEPI IMAREND

Szlichot: szeptember 9. vasárnap, 07.30

Ros ha'shana:

Erev Ros ha'sana:	szeptember 16. vasárnap, 18.30
Ros ha'sana I. reggel:	szeptember 17. hétfő, 8.30
Ros ha'sana I. este:	szeptember 17. hétfő, 18.30
Ros ha'sana II. reggel:	szeptember 18. kedd, 08.30
Ros ha'sana II. este:	szeptember 18. kedd, 18.30
Sabat suva:	szeptember 22. szombat, 08.30

Jom kipur:

Kol nidré:	szeptember 25. kedd, 18.00
Jom kipur:	szeptember 26. szerda: 08.30: sachrit-muszáf-MÁZKIR
Neilá:	szeptember 26. szerda, 17.00 Böjt vége: 19.18

Szukot:

Erev szukot:	szeptember 30. vasárnap, 18.00
Szukot I. reggel:	október 1. hétfő, 08.30
Szukot I. este:	október 1. hétfő, 18.00
Szukot II. reggel:	október 2. hétfő, 08.30
Szukot II. este:	október 2. hétfő, 18.00
Hosana raba:	október 7. vasárnap, 08.30
Erev Smini aceret:	október 7. vasárnap, 18.00
Smini aceret:	október 8. hétfő, 08.30 – MÁZKIR
Erev Szimchat Tora:	október 8. hétfő, 18.00
Szimchat Tora:	október 9. kedd, 08.30

ÜNNEPI TUDNIVALÓK

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség az eddigi szokásoknak megfelelően családonként két darab ünnepi barcheszt biztosít az ünnepekre. Ros Ha'sana előtt a barcheszek átvehetők szeptember 14-én, pénteken 08-tól 15 óráig, Jom Kipur előtt szeptember 24-én, hétfőn 08-tól 15 óráig a Hitközség irodájában. Jom Kipur napján olajmécseket gyűjtünk elhunyt szeretteink emlékére. A korábbi gyakorlatnak megfelelően a mécsesekről a Hitközség gondoskodik.

SÓFÁR

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség folyóirata Postacím: 4400 Nyíregyháza, Mártírok tere 6., e-mail: sofarujsag@gmail.com, tel./fax: (36)-42-417-939 Web: www.sofar-ujzag.hu Számlaszám: OTP 11744003-20331427

Szerkesztők: Dr. Klein Éva és Sárosi György. Főszerkesztő: Somos Péter. Felelős kiadó a Nyíregyházi Zsidó Hitközség.

Typográfiai munkák: Kalenda Szerkesztősége (4400 Nyíregyháza, Zrínyi I. u. 3-5)

Készült a Gprint Iroda digitális nyomdájában (4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 7/A)

A folyóirat ingyenes!